

Boverket som sektorsmyndighet inom handikappolitiken

Boverket mars 2009

Publikationen kan beställas från:
Boverket, Publikationsservice, Box 534, 371 23 Karlskrona
Telefon: 0455-35 30 50 eller 35 30 56
Fax: 0455-819 27
E-post: publikationsservice@boverket.se
Webbplats: www.boverket.se

Rapporten finns som pdf på Boverkets webbplats.
Rapporten kan också tas fram i alternativt format på begäran.

©Boverket 2009

Förord

Rapporten är en redovisning av ett uppdrag från regeringen att inom ramen för Boverkets sektorsansvar inom handikappolitiken beskriva utvecklingen av genomförda insatser samt föreslå fortsatta behov och prioriteringar.

Redovisningen är framtagen av en arbetsgrupp med representation från Boverkets sakenheter samt informationsenheten och sammanställd av samordnare för sektorsansvaret Lena Viberg Larsson, utredare på bidragsenheten.

Karlskrona månad 2009

Fredrik Meurman
chef för samhällsbyggnadsdivisionen

Innehåll

Förord	3
Innehåll	5
Inledning	7
Bakgrund	7
Uppdraget.....	7
Redovisningens upplägg.....	7
Sammanfattning	9
1. Sektorsansvaret	11
Sektorsansvarets organisation inom Boverket.....	11
<i>Insatser för att tydliggöra sektorsansvaret internt.</i>	12
<i>Andra aktörer</i>	12
<i>Samarbete med handikapprörelsen</i>	14
<i>Samordning och stöd</i>	14
<i>Boverkets etappmål</i>	15
2. Insatser och resultat	17
Tillgänglighet i samhällsplaneringen	17
<i>Medborgarinflytande och planeringsprocessen</i>	17
<i>Stadsutveckling</i>	18
<i>Boendeplanering</i>	20
Bygandet och den fysiska miljön.....	21
<i>Uppsikt</i>	21
<i>Enkelt avhjälpna hinder - HIN</i>	21
<i>Statistik</i>	23
<i>Plan- och bygglagen - PBL</i>	23
<i>Boverkets byggregler - BBR</i>	24
<i>Standardisering</i>	24
<i>Certifiering av sakkunniga</i>	24
Bidrag och stöd	25
<i>Tillsyn bostadsanpassningsbidraget</i>	25
<i>Allmänna samlingslokaler och icke-statliga kulturlokaler</i>	26
<i>Hissbidrag</i>	27
<i>Bostäder för äldre</i>	27
3. Fortsatta behov och prioriteringar	29
Statistik och metodutveckling.....	30
Lagar och regler	31
Stöd	33
Forskning och utveckling.....	34

Inledning

Bakgrund

Det har nu gått nio år sedan regeringen beslutade om en nationell handlingsplan för handikappolitiken – Från patient till medborgare. Utgångspunkten har varit att arbetet med handikappolitiken ska vara tvärsektoriellt och vara en del av andra politikområden. Boverket har arbetet mycket med tillgänglighet de senaste åren med anledning av bland annat sitt sektorsansvar. I ansvaret ingår också ett av de mest centrala målen som aviserades i den nationella handlingsplanen nämligen att tillgängligheten ska förbättras i publika lokaler och på allmänna platser. Just bristande tillgänglighet är ett av de största hinder personer med funktionsnedsättningar har för att kunna delta i samhället som andra. Arbetet med att riva hinder i den byggda miljön är därför en fråga som är prioriterad för Boverkets del.

Uppdraget

Genom sitt särskilda ansvar som sektorsmyndighet inom ramen för handikappolitiken har Boverket regeringens uppdrag att

- att lämna en redovisning av de insatser som genomförts inom den sektor myndigheten omfattar
- att beskriva utvecklingen inom myndighetens sektorsansvar och därvid särskilt beakta resultatet av uppsatta mål och etappmål, samt
- att göra en bedömning av fortsatta behov och prioriteringar av insatser på området.

Redovisningens upplägg

Uppdraget har genomförts av en arbetsgrupp med representanter från de flesta av Boverkets sakenheter samt informationsenheten och rapporten bygger på en sammanställning av material från respektive arbetsområde inom verket. Boverket har också i samrådsorganet med Handikappför-

bunden tagit del av vilka förväntningar de har på den byggda miljön och på Boverkets arbete.

Det mesta inom den samhällssektor som Boverket arbetar med har betydelse för personer med funktionsnedsättningar och deras vardag på ett eller annat sätt. Boverkets verksamhet spänner över ett stort område från fysisk översiktplanering till reglering som påverkar utformningen i det enskilda boendet. Eftersom arbetet med tillgänglighet är en naturlig del i Boverkets arbete och verkets arbetsområden många gånger kännetecknas av långsiktiga insatser i samhällsstrukturen är det inte helt lätt att hitta en röd tråd när man pratar om just särskilda insatser och resultat inom sektorsansvaret och handikappolitiken. Boverket har i redovisningen valt att frånga de egna etappmålen och i stället valt att redovisa uppdraget mer utifrån våra olika verksamhetsområden. Vi har försökt att särskilt peka på insatser och resultat som vi bedömt som betydelsefulla i den byggda miljön.

Boverket vill framhäva vikten av att se på frågorna ur ett helhetsperspektiv men inser samtidigt svårigheten med att åstadkomma detta. Det är många tvärsektoriella frågor och aspekter som ska belysas och integreras i Boverkets verksamhet. För att undvika att vissa sektorsperspektiv får ökad betydelse på bekostnad av andra har Boverket valt att försöka se till en helhet som ska fungera bra för alla. Det vill säga att resultatet ska bli till en helhet som fungerar bra ur de berördas, användarnas och de boendes perspektiv.

Sammanfattning

Av den nationella handlingsplanen för handikappolitiken framgår att regeringen ska lämna en skrivelse till riksdagen vart tredje år där regeringen ska redogöra för hur arbetet med att genomföra den nationella handlingsplanen har utvecklats. Boverket har genom sitt särskilda ansvar som sektorsmyndighet inom ramen för handikappolitiken fått i uppdrag av regeringen att lämna en redovisning av de insatser som genomförts inom den sektor som myndigheten omfattar, beskriva utvecklingen inom sektorn och göra en bedömning av fortsatt behov och prioriteringar av insatser på området.

Boverkets organisation av sektorsansvaret

Boverket har tidigt i sitt arbete med sektorsansvaret uttalat ett mål att tillgänglighetsarbetet ska genomsyra hela myndighetens verksamhet och vara en naturlig del av det ordinarie arbetet. Tidigt startades därför en verksamhetsöverskridande arbetsgrupp för att fungera som ett forum mellan de olika sakenheterna inom myndigheten. Särskilda utbildningsinsatser har under åren också erbjudits samtliga anställda vid verket för att öka kunskaper om funktionshinder och tillgänglighet och vad det särskilda sektorsansvaret innebär. Ett viktigt område för att kunna utveckla sektorsansvaret är vidare att ha kunskap om de förutsättningar som råder inom sektorn. För att kunna vara stödjande och pådrivande krävs en interaktivitet mellan myndigheten och sektorn. Detta sker för Boverkets del bl.a. genom att verket förmedlar kunskap genom rapporter, informationsmaterial m.m. av olika slag men även genom medverkan i seminarier, konferenser och informations- och utbildningsinsatser där verket får ta del av sektorns behov, kunskaper och synpunkter. Genom att arbeta med information via webbplatser, dels Boverkets egen, men även genom samverkan med andra aktörer och andra webbplatser söker verket föra ut kunskap om tillgänglighet på olika sätt. Vidare har genom ett särskilt samrådsorgan en permanent samverkan med Handikappförbunden startats. Samrådsorganet består av representanter från HSO, SKL, en representant från Länsstyrelserna och Boverkets interna arbetsgrupp för funktionshinderfrågor. Samrådet har visat sig vara ett lättillgängligt och bra forum för principdiskussioner där värdefull kunskap kan delas åt flera olika håll.

Insatser och resultat

Boverket har tidigare till regeringen definierat sin roll som sektorsmyndighet och lämnat förslag på etappmål. Dessa mål är enligt verket att se som inriktningsmål och eftersom en stor del av det vardagliga arbetet omfattas av målen i den nationella handlingsplanen är det svårt att redovisa särskilda sektorsinsatser kopplade till etappmålen. Redovisningen av myndighetens insatser och resultat sker därför utifrån Boverkets ordinarie verksamhet och genomförda insatser under perioden. Boverket har under perioden arbetat med en mängd olika insatser inom planering, byggande och boende. Insatser som är av både långsiktig och kortsiktig karaktär. I den byggda miljön har stort fokus riktats på bestämmelser om enkelt avhjälpna hinder. Boverket har därför arbetat särskilt mycket med denna

fråga genom t.ex. utbildning och framtagande av informationsmaterial, förslag till författningsändringar och idéboken ”Enklare utan hinder”. Förutom området enkelt avhjälpna hinder har Boverket i den ordinarie verksamheten fortlöpande arbetat med frågor om tillgänglighet. Särskilda insatser har gjorts inom områdena:

- Medborgarinflytande och planeringsprocessen
- Stadsutveckling
- Boendepanering
- Uppsikt
- Statistik
- Plan och bygglagen
- Boverkets byggregler
- Standardisering
- Certifiering av sakkunniga
- Tillsyn enligt lagen om bostadsanpassningsbidraget
- Allmänna samlingslokaler och icke statliga kulturlokaler
- Bidrag och stöd

Fortsatta behov och prioriteringar

Boverket behandlar under avsnittet Fortsatta behov och prioriteringar såväl interna som externa insatser som Boverket bedömer kommer att ha betydelse för det fortsatta arbetet med tillgängligheten inom den byggda miljön.

Av de områden som Boverket påtalar framstår insatser på fyra områden som särskilt intressanta för framtiden.

- Enligt Boverkets uppfattning utgör det befintliga bostadsbeståndet den stora utmaningen inför framtiden. Med hänsyn till att många miljöer fortfarande inte är tillgängliga för alla vill Boverket påtala behovet av särskilda insatser som till exempel stöd för hissar och andra tillgänglighetsskapande åtgärder.
- För att kunna mäta behov och insatser inom tillgänglighetsområdet är det nödvändigt med bättre statistik och metoder
- Trots vision om en tillgänglig och användbar byggd miljö för alla nyproduceras flerbostadshus i tvåvåningar utan hiss. Boverket vill uppmärksamma regeringen på att nya regler bör utarbetas som inte medger undantag för hiss.

Samlad forskning och utveckling för bättre tillgänglighet inom bygg- och fastighetssektorn saknas. En stor del av den kunskap och teknik som tillämpas för tillgänglighet och orienterbarhet i den byggda miljön har inte utvecklats eller förändrats på lång tid och är inriktad på nyproduktion, medan det stora huvudproblemet idag handlar om åtgärder i den befintliga miljön. Boverket vill därför påtala behovet av ett samlat grepp på teknikutveckling och forskning för bättre tillgänglighet inom plan- bygg- och fastighetsområdet.

1. Sektorsansvaret

Sektorsansvarets organisation inom Boverket

Målet att tillgänglighetsarbetet skulle genomsyra hela myndighetens verksamhet och vara en naturlig del av det ordinarie arbetet uttalades av Boverkets ledning ganska tidigt i processen. En verksamhetsövergripande grupp bildades redan 2002 som skulle fungera som ett forum mellan de sex sakenheterna inom myndigheten. Boverkets GD ansvarade för gruppens arbete. En person knöts till sektorsansvaret med en samordningsroll. I den rollen ligger att samordna arbetet i den interna arbetsgruppen, att ansvara för samrådsorganet med handikappförbunden samt att fortlöpande informera och rapportera till verksledningen om sektorsarbete.

Det är cheferna för sakenheterna som har ett slutligt ansvar för att se till att funktionshinderperspektivet och tillgänglighetsfrågorna införlivas i verksamheten. Den verksamhetsövergripande gruppens huvudsakliga syfte är att säkerställa att funktionshinderfrågorna finns med och se till att handikapperspektivet synliggörs och prioriteras i verksamheten för att driva arbetet framåt.

Valet att organisera sektorsansvaret direkt under GD har haft en stor betydelse för att handikapperspektivet har fått ett genomslag i myndighetens organisation. Framför allt har det underlättat i diskussioner av den egna linjeorganisationen, om hur ansvar och redovisning av frågorna ska ske. Det var först när skrivningar fanns med i de olika styrdokumenterna och när samrådsorganet med handikappförbunden blev permanent som sektorsarbetet på allvar började ta fart. Sektorsarbetet har emellertid hela tiden varit beroende av hur ledningen markerat ansvaret i organisationen och i beslutsprocesserna.

Om man blickar bakåt kan man konstatera att redan inledningsvis hade det varit bra att tydligare beskriva och klargöra sektorsarbetet och den verksamhetsövergripande gruppens roll. För resultat krävs kontinuerlig information om ansvaret och handikapperspektivet. När arbetet börjat ta fart kan upparbetade rutiner och kontakter snabbt förändras om t.ex. ny personal tillkommer eller förändringar i organisationen sker.

Insatser för att tydliggöra sektorsansvaret internt.

Boverkets styrdokument även berört funktionshinderpolitiken. Av Boverkets strategi- och verksamhetsstyrningsplan framgår att utöva sektorsansvar för miljö- och handikappfrågor är ett av Boverkets utpekade grunduppdrag.

Boverket har haft ett internt arbete med att utveckla samarbete mellan divisionerna och mellan plan- och byggsidan. Som ett led i detta arbete och en strävan efter helhetsperspektiv är från och med januari 2009 ansvaret för sektorsfrågorna placerade på samhällsbyggnadsdivisionen och divisionschefen. Vilket innebär att samordnaren för sektorsansvaret har i uppgift att fortlöpande rapportera till divisionschefen.

Boverket har under åren vid några tillfällen samlat och erbjudit utbildningsdagar till samtliga anställda med inriktning på funktionshinderkunskap och tillgänglighet samt beskrivning och redovisning av det särskilda sektorsansvaret. Som exempel kan följande aktiviteter nämnas.

- Information i mänskliga rättigheter vid två tillfällen omfattande funktionshindrades rättigheter och barnets rättigheter samt den fysiska miljöns tillgänglighet och användbarhet .
- Information om att leva med synskada och erfarenheter från kommunala uppdrag samt vilka förväntningar som finns på arbetet med enkelt avhjälpna hinder och dess framgångar och motgångar.
- Under en dag närbkontakt med personer som har funktionsnedsättningar och deras verklighet.
- Seminarium om bostadsanpassningsbidraget sett utifrån fyra olika perspektiv; brukarnas, de anhörigas, personalens och samhällets.

Samtliga tillfällen har också omfattat information om bemötande och attityder samt hur det interna tillgänglighetsarbetet bedrivs.

Boverket arbetar för närvarande med att ta fram en manual för konsekvensutredning vid regelgivning. Innan en myndighet beslutar föreskrifter eller allmänna råd ska myndigheten så tidigt som möjligt utreda föreskrifternas eller de allmänna rådens konsekvenser enligt förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regeländring. Av förordningen framgår att ”*uppgifter om vilka kostnadsmissiga och andra konsekvenser regleringen medför* ” ska ingå i konsekvensutredningen. Med andra konsekvenser kan avses bl.a. tillgänglighet. Införandet av manualen bör innebära att bl.a. aspekten tillgänglighet i högre omfattning beaktas och inkluderas i konsekvensutredningsarbetet.

Andra aktörer

Av den nationella handlingsplanen framgår tydligt att sektorsmyndigheterna ska utveckla sitt handikapperspektiv med utgångspunkt från de förutsättningar som råder inom respektive sektor. Som kunskapsorganisation har Boverket en viktig uppgift som kännetecknas sammanställning och vidareförmedling av erfarenheter och kunskap t ex om plan – och bygglagstiftningen och tillämpningen av den byggda miljön. Verksamheten kräver därför regelbundna dialoger med sektorns aktörer på en rad olika sätt.

På Boverket finns ingen central kommunikationsplan för tillgänglighetsfrågor. Tillgänglighetsfrågorna ingår i stället i andra projekt och upp-

drag, för information om t.ex. plan- och bygglagen (PBL), Boverkets byggregler (BBR) eller föreskrifterna om enkelt avhjälpna hinder (HIN). Dessa uppdrag har egna kommunikationsplaner och inom aktiviteterna samverkar Boverket som regel redan med berörda bransch- och intresseorganisationer, liksom med lokala myndigheter och media. För enkelt avhjälpna hinder har en allmän broschyr till fastighetsägare tagits fram och som kan beställas kostnadsfritt från Boverkets publikationsservice.

Mark-, fastighets- och byggnadsägare

Mark-, fastighets- och byggnadsägare ingår i varierande omfattning i Boverkets seminarier, konferenser, informations- och utbildningskampanjer, beroende på ämnesområden och syften. Som ansvariga byggherrar, enligt PBL, ingår de alltid i problemställningen vare sig Boverkets verksamhet riktas direkt eller via andra myndigheter och intresseorganisationer. I de flesta fall ingår representanter för gruppens intresseorganisationer i Boverkets referensgrupper och medverkar ofta i Boverkets informations- och utbildningsarrangemang som t.ex. Plan- och Byggdagarna eller Boverkets PBL-seminarier.

Goda exempel

Exempel på olika lösningar för enkelt avhjälpna hinder finns samlade i Boverkets idébok *Enklare utan hinder* till vilken det finns bildspel och talarmanus. Boverkets tidning *Planera Bygga Bo* tar också regelbundet upp ämnen som har koppling till tillgänglighetsfrågor och de handikapppolitiska målen.

Boverkets webbplats

Boverkets webbplats är i första hand en faktaportal med information under respektive ämnesområde samt med en särskild meny för aktuellt. På webbplatsen behandlas tillgänglighet under olika rubriker för sektorsansvar, nybyggnad och förbättringskrav. En ny webbplats med mer nyhetskaraktär och samlad information, för bättre kundanpassning, är på gång och beräknas komma i drift under våren.

Boverket medverkar också i andra webbplatser som berör tillgänglighetsfrågorna på olika sätt. Tillsammans med Konsumentverket har vi under 2008 tagit fram en webbplats för boendefrågor (www.omboende.se), som vänder sig direkt till konsumenter, och där tillgänglighet behandlas inom olika områden.

I Boverkets särskilda kompetenssatsning, tillsammans med länsstyrelserna för att höja kunskapen i statsförvaltningen om plan- och bygglagen, ingår en intern webbplats med utbildningsmaterial, information och forum för dem som deltar (www.pbldirekt.se).

Boverket är också huvudansvarig för utveckling av en planeringsportal – *Planeringsportalen* - tillsammans med Lantmäteriet, Statistiska Centralbyrån, Energimyndigheten, Länsstyrelserna, olika högskolor, IT- och tjänsteutvecklingsföretag samt Vinnova. Portalen som ännu är en testversion, ska bli en webbtjänst till stöd för fysisk planering, stads- och landsbygdsutveckling, regional utvecklingsplanering, infrastrukturplanering och för lokalisering och tillståndsprövning av byggnader och anläggningar för företag, kommuner, andra myndigheter, organisationer och enskilda. Särskilda tjänster eller tillämpningar, anpassade för olika plane-

ringsnivåer och användargrupper som t.ex. tillgänglighet, ska kunna kopplas till portalen.

När det gäller tillgängligheten till informationsmaterial kan Boverket erbjuda olika service t.ex. inläsning av våra byggregler på band. Boverkets webbplats följer Vervas rekommendationer om tillgänglighet. Här finns ett stort antal lättlästa sidor och 24-timmarswebb har uppfyllts i den nya webbplatsen som tas i bruk den 2 april 2009.

Samarbete med handikappörelsen

Som myndighet med särskilt sektorsansvar för handikappolitiken fick Boverket inledningsvis kritik för att verket höll en låg profil när det gällde myndighetens tillgänglighetsfrågor. Boverket inledde därför under början på 2004 samtal med Handikappförbundens Samarbetsorgan, HSO, och 2005 formaliserades en permanent samverkan med handikapporganisationerna, Boverkets samrådsorgan med Handikappförbunden. I samrådet ingår fem representanter från HSO, en representant från Sveriges kommuner och Landsting, en representant från länsstyrelserna samt Boverkets interna arbetsgrupp för funktionshinderfrågor. En mix av brukare och myndigheter har visat sig fruktbar. Konceptet med att samrådet även omfattar den interna verksamhetsövergripande gruppen har också visat sig bra. Det blir på så sätt en naturlig bevakning av verksamheten och direkt återkoppling från samrådet till enheterna. Ordförande i samrådet har varit Boverkets GD, fram till 2009.

Bildandet av samrådet har medfört att sektorsansvaret fått bättre genomslag i den egna verksamheten. Att Boverkets GD varit ordförande och ytterst ansvarig för samrådets arbete har haft stor betydelse för utvecklingen av sektorsarbetet och genomslag i organisationen.

Deltagarna i samrådsorganet har också varit positiva till att Boverket valt att låta just generaldirektören få en central roll i samrådsorganet. Utåt sett har detta uppfattats som att funktionshinderfrågorna har en betydelsefull roll i myndighetens verksamhet.

Efterhand har samrådets rutiner förstärkts, bland annat har ersättare vid frånvaro införts och för att få en bättre förankrad dagordning har en gruppleddare för handikappförbunden utsetts. I stort sett har samrådet motsvarat förväntningarna med en bred representation och bra allmänna diskussioner. Samrådsorganet har visat sig bli ett lättillgängligt och bra forum för principdiskussioner. Det har förekommit diskussioner angående samrådets bemanning och förslag har förts fram att det borde ingå representation från fastighetsägarna. Vidare har handikappförbunden framfört synpunkter på hur viktigt det är att det i samrådet inte bara redovisas planerade och färdiga insatser. För utveckling och resultat krävs tidiga och allmänna diskussioner med möjlighet att lämna synpunkter i ett tidigt skede av projekten för att nå samsyn och möjliggöra ett väl fungerande samråd.

Samordning och stöd

Boverket tycker det är bra att det finns en särskild myndighet (Handisam) med ett ansvar för övergripande frågor kring funktionshinderpolitikens utveckling och roll. Att samordna och stödja sektorsmyndigheterna i deras arbete upplevs som en förutsättning när vissa individuella perspektiv ska förankras i samhällssektorerna som generella lösningar. Boverket

menar att arbetet borde kanske starkare utgå ifrån ett perspektiv som omfattar alla och på allvar se funktionshinderfrågorna som en fråga om mänskliga rättigheter.

För att frågorna inte ska tappa i status på myndigheterna och för att arbetet med handikappolitiken verkligen ska gå framåt krävs att arbetet drivs på, på olika sätt. Eftersom sektorsmyndigheterna ser så olika ut borde enligt Boverkets uppfattning en mer direkt dialog med sektorsmyndigheterna från Handisams sida vara mer effektivt och inte som nu ett arbete med stöd i form av rapporteringar och seminarier.

Boverkets etappmål

Boverket har till regeringen den 18 juni 2002 definierat sin roll som sektorsmyndighet samt lämnat förslag på sex etappmål. Inför arbetet med regleringsbrevet 2005 beslutade Miljödepartementet och Boverket tillsammans att Boverkets förslag till etappmål i vissa delar skulle ses över. De tidigare redovisade etappmålen förändrades och utvecklades på så sätt att målen och insatserna beskrevs tydligare vad gällde verkets egna insatser. Etappmål ett och två sammanfördes till ett gemensamt mål. Boverkets etappmål redovisas i bilaga.

Boverket tog 2005 fram en handlingsplan/tidsplan för etappmålen. Eftersom Boverket valt att ta fram etappmål med kopplingar till den dagliga verksamheten har det varit svårt att se resultat av vad som är särskilda sektorsinsatser enligt etappmålen. Målen får mer ses som inriktningsmål. En hel del av det som Boverket gör i sin dagliga verksamhet omfattas av den nationella handlingsplanen och mycket av det som har betydelse för bland annat tillgänglighet och användbarhet ligger därför insmugna i andra projekt och större frågor som vi arbetar med. Att skilja ut och redovisa särskilda sektorsinsatser kopplade till etappmålen har därför varit svårt.

Boverket väljer därför att redovisa myndighetens insatser och resultat mer utifrån Boverkets verksamheter och genomförda insatser de senaste åren.

2. Insatser och resultat

Tillgänglighet i samhällsplaneringen

Tillgänglighet i samhällsplanering är ett komplext begrepp och kan delas in i fysisk, psykisk, social, organisatorisk och ekonomisk tillgänglighet. Redan inom regional utvecklingsplanering som trafikfrågor och stadsutveckling är tillgänglighet till service, bostad, arbete och kommunikationer ett förekommande inslag. Praktiskt sett återspeglas detta mer tydligt i detaljplaneringen men framförallt inom bygglovsförfarandet. Inom samhällsplaneringen gäller tillgänglighet för alla och begreppet har ett bredare medborgarperspektiv än enbart ett handikappolitiskt. Tillgänglighet avser hela livsrymden och för alla oavsett genus, etnicitet, socioekonomisk samhällsgrupp och funktionshinder.

Boverket arbetar på ett brett område med frågor om planering, byggande och boende som rymmer både kortsiktiga och långsiktiga insatser. Detta innebär att när det gäller utvärderingen av de effekter som kan förväntas av verkets långsiktiga insatser är dessa av naturliga skäl svåra att uppskatta på ett kortare tidsperspektiv. Boverket har ändå valt att nedan presentera de insatser, som även om de är långsiktiga, framöver kommer att få betydelse för tillgängligheten i samhället.

Medborgarinflytande och planeringsprocessen

En central fråga inom samhällsplaneringen för att nå de handikappolitiska målen är delaktighet och medborgarinflytande i planeringsprocessen. Det är här alla människors – t.ex. funktionshindrade, barns, gamlas, mäns, kvinnors – erfarenheter kan komma till uttryck och få göra avtryck i den fysiska planeringen. Planeringsprocesserna för översiktsplanering och detaljplanering gör det möjligt för allmänheten att delta i och påverka via medborgarinflytande. Störst möjlighet till påverkan är det i planeringens tidiga skeden, alltså redan i starten av planeringen i programfasen och framförallt i samrådsfasen. När planer ställs ut finns också möjlighet att komma med synpunkter, men då är möjligheten att påverka planen begränsad.

Planering handlar om avvägningar mellan olika intressen. I översiktlig planering görs avvägningar mellan olika allmänna intressen och i detalj-

planeringen mellan enskilda och allmänna intressen. Tillgänglighet i sin breda bemärkelse är ett allmänt intresse som ska beaktas i varje plan. I det enskilda fallet i detaljplaneringen eller vid bygglov får man dock ibland göra avvägningar mellan olika tillgänglighetsaspekter, tillgänglighet mellan olika grupper och de praktiska förutsättningarna. Kloka avvägningar kräver dock kunskap och medvetenhet.

- I arbetet med uppsikt över planväsendet infördes tillfälligt 2006 en fråga om tillgänglighetsaspekter i planer i den årliga planenkäten som besvaras av landets länsstyrelser.
- Sedan 2006 arbetar Boverket med vägledning för översiktsplanering bland annat genom en rad småskrifter. Under 2008-2009 pågår arbetet med sociala och ekonomiska konsekvensanalyser i översiktsplaneringen där tillgänglighet kommer in som en naturlig aspekt.
- Boverkets samrådsorgan med Handikappförbunden har 2008 genom en enkät frågat handikapporganisationerna om hur de ser på deras möjlighet att ta del i och lämna synpunkter på den fysiska planeringen i kommunerna. Av svaren konstaterar Samrådsorganet bland annat att det saknas enkel information som beskriver processerna för den lokala handikapprörelsen.

Stadsutveckling

Goda tillgänglighetsaspekter är en förutsättning för att kunna uppnå demokrati och hållbar stadsutveckling. En viktig fråga här är hur stadsutvecklingen och bebyggelseutvecklingen sker i våra städer och tätorter. Både stadsutbredning och förtätning av den befintliga bebyggelsen skapar strukturer som får konsekvenser, positiva såväl som negativa, för tillgängligheten. Förtätning av bebyggelsen kan t.ex. öka tillgängligheten genom att ökad koncentration av människor ger ett bättre underlag för service, handel och kollektivtrafik i området. Samtidigt kan förtätning minska tillgången på bostadsnära natur, parker och mindre grönytor då dessa tas i anspråk för bebyggelse. Tillgänglighet till alla samhällsfunktioner kan också begränsas av ökad trafik och nya vägar som skapar barriärer. Externhandelsetableringar är ett exempel på hur tillgängligheten både förbättras och försämras. Tillgängligheten till handelscentrat kan vara begränsad genom bristande kollektivtrafik, långa avstånd från bostäder och annan bebyggelse samt att service i närområdet försvinner på grund av konkurrensen från handelscentrat. Samtidigt kan tillgängligheten väl inne i centrat vara mycket större än i stadscentrum.

- Boverket har sedan 2002 arbetat med stadsutveckling i en rad olika projekt och publikationer. Mest relevant ur tillgänglighetsperspektivet är boken *Stadsplanera – istället för bebyggelseplanera och trafikplanera* (2002). Här tas nya förhållningssätt i planeringen fram, exempel på hur man kan arbeta integrerat mellan olika förvaltningar för att få en bättre stadsmiljö. Tillgänglighet för alla ägnas ett stort avsnitt liksom samtal och delaktighet.
- 2004 fick Boverket i uppdrag att ta fram en strategi för hållbar stadsutveckling som resulterade i rapporten *Hållbara städer och tätorter i Sverige – förslag till strategi*.

- Som en följd av strategin fick Boverket i uppdrag att ta fram metodstöd för ortsanalyser som resulterade i rapporten *Lär känna din ort*. Metoderna för ortsanalyser ska stimulera till lokala processer att ta fram allsidiga kunskapsunderlag för fysisk planering och regional utvecklingsplanering. I kapitlet "Orten som livsmiljö" beskriver Boverket hur våra olika vardagsliv påverkas av bebyggelsemiljön och vilket stadsliv det resulterar i. Tillgänglighet och användbarhet har nära kopplingar till hur stadens struktur är ordnad och huruvida bostäder och olika verksamheter i staden ligger nära varandra. I ett delavsnitt har vi också lyft fram tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning.
- I rapporten *Bostadsnära natur – inspiration och vägledning* som kom 2007 är tillgänglighet av central betydelse. Detta är en inspirationskrift som syftar till att inspirera och ge stöd till kommunerna i deras arbete med att säkra tillgången till de grönområden som finns nära (300m alt. 10 min promenad) bostäderna. Tillgång, nåbarhet och kvalitet är de tre aspekter som behövs för att säkra tillgången till bostadsnära natur. Nåbarheten/tillgängligheten ska gälla för alla grupper i samhället – barn, unga, gamla och funktionshindrade.
- *Förnyelse för hållbar utveckling i olika boendemiljöer 2005* Boverket har analyserat förutsättningarna för att nå en långsiktig hållbar utveckling i tre olika typer av boendemiljöer och hur behovet av förnyelse ser ut i dessa. Rapporten ger en allsidig belysning av förnyelsebehoven i dessa boendemiljöer, där mer än hälften av hushållen bor idag. Fem kärnfrågor identifieras, kring vilka statliga insatser diskuteras. En av dessa är anpassning av bostäder och boendemiljöer, där man bland annat lyfter fram vikten av framsynt tillgänglighetsplanering.
- Under 2008-2010 pågår ett stort arbete med *trygghet i stads- och tätortsmiljöer ur ett jämställdhetsperspektiv*. Regeringen har uppdragit åt Boverket att på nationell nivå, leda, samordna och i samverkan med länsstyrelserna stödja ett konkret utvecklingsarbete för att stärka tryggheten i stads- och tätortsmiljöer ur ett jämställdhetsperspektiv. Tillgänglighet och framkomlighet är en viktig del i att känna sig trygg i den fysiska miljön.

I den regionala planeringen måste kollektivtrafik och biltrafik vara tillgänglig för att den regionala arbetsmarknaden ska fungera. Trafikplaneringen på kommunal nivå ska tillgodose att alla har en god tillgänglighet till alla trafikslag. Boverket arbetar med begreppet "hela resan", alltså resan från dörr till dörr som kan omfatta flera transportsätt, som en grundläggande planeringsförutsättning.

- I projektet *Den goda staden* samarbetar Banverket, Boverket och Vägverket där syftet med projektet är en utveckling av nya, tätortsholistiska arbetsmetoder i statskommunal samverkan kring infrastruktur.
- I arbetet med *Trafik för en Attraktiv Stad (TRAST)* har Sveriges Kommuner och Landsting och Vägverket i samarbete med Banverket och Boverket tagit fram en rapport som ska vägleda olika slags samhällsplanerare, beslutsfattare och andra aktörer i arbetet med att lyfta

fram och förankra frågor som berör stadens resor och transporter. Under 2007 har en rapport tagits fram.

- Boverket har också under 2008 medverkat i ett regeringsuppdrag till Vägverket och Banverket att ta fram ett nationellt handlingsprogram för kollektivtrafikens långsiktiga utveckling. Där är tillgänglighetsfrågorna centrala.

Boendeplanering

Boendeplanering handlar om invånarnas behov av bostäder och hur man ska tillgodose efterfrågan från olika människor i olika skeden i livet, med olika särskilda behov när det gäller boendeform, bostadstyp. Kommunens ansvar utgår från Bostadsförsörjningslagen och det främsta instrumentet är Riktlinjer för bostadsförsörjningen. I arbetet med riktlinjerna är en viktig del att ha en bild av hur tillgängligt bostadsbeståndet är och undersöka vad det är som behöver göras för att svara mot de behov som finns bland invånarna. Det är endast en tredjedel av kommunerna som tar fram riktlinjer för bostadsförsörjningen. Här skulle det behövas fler insatser mot kommunerna för att visa på behovet av riktlinjer för bostadsförsörjningen.

- Rapporten *Bondeplanering i praktiken – en strategisk fråga för kommunen* innehåller förslag till modell för hur kommunerna ska ta fram riktlinjer för bostadsförsörjningen. Det handlar bland annat om att analysera hur bostadsbeståndet behöver förbättras, kompletteras utifrån invånarnas behov och förutsättningar. Tillgänglighetsfrågorna lyfts fram som en viktig del i detta arbete.
- Boverket följer utvecklingen när det gäller tillgången till bostäder med särskilt service för funktionshindrade, genom Bostadsmarknadsenkäten. Läget har försämrats något de senaste åren. I två av tre kommuner behöver man få fram fler bostäder i särskilt boende för funktionshindrade. Cirka 20 procent av kommunerna har brist även efter planerad utbyggnad.
- I samma enkät följer vi också hur många kommuner som arbetar med tillgänglighetsfrågorna, både när det gäller bostäder och bostadsområden och i offentlig miljö. Vi kan se en tydlig ökning av antalet kommuner som lyft fram dessa frågor de senaste åren. År 2008 var det 54 procent av kommunerna som uppgav att tillgänglighet i bostadsområden var en särskilt aktuell fråga i kommunen, jämfört med 35 procent 2003. När det gäller offentlig miljö var det 70 procent av kommunerna som såg det som en särskilt viktig fråga att arbeta med, jämför med 54 procent 2003.

Under 2007 till 2009 har Boverket arbetat med flera uppdrag som handlar om olika grupper/individens förutsättningar att etablera sig på bostadsmarknaden. Man har emellertid inte särskilt belyst frågan utifrån personer med funktionsnedsättning. Trots att Boverket i rapporterna inte specifikt har behandlat funktionshindrades möjligheter finns det mycket som talar för att även denna grupp omfattas av problematiken.

- Rapporten *Någonstans att bo 2007* visar att det inte är lämpligt att prata om grupper med etableringssvårigheter på bostadsmarknaden

utan att det handlar om individer i särskilda situationer. Det som är avgörande för om man får ett hyreskontrakt/bostadslån eller inte, är inte enbart betalningsförmågan. Det beror ofta på att man också har en osäker situation på arbetsmarknaden. Skulder och framförallt hyreskulder försvårar en etablering på bostadsmarknaden.

- *Hur fördelar fastighetsägare lägenheter? 2009*
Bostadsföretag får fördela lediga hyresrätter hur de vill så länge de inte bryter mot diskrimineringslagstiftningen. Även här framkommer att det främst är att hyresgästen ska betala hyran och inte störa sina grannar.

Byggandet och den fysiska miljön

Uppsikt

Boverket har uppsiktsansvar över plan- och byggnadsväsendet, vilket innebär att vi följer hur lagar, förordningar och övriga styrdokument tillämpas och verkar. Boverket är därför beroende av länsstyrelserna som kanal till kommunerna för bra och effektiv uppsikt.

- Boverket tog 2005 initiativ till en gemensam samordningsgrupp för Boverkets uppsikt och länsstyrelsernas tillsyn (BULT-gruppen). Gruppen föreslog att länsstyrelsernas rapport 2005 till Boverket skulle inriktas på kommunernas tillsyn enligt lagstiftningen om enkelt avhjälpna hinder. Enligt länsstyrelsernas rapporter ansåg framförallt de mindre kommunerna att de inte hade ekonomiska möjligheter att följa lagstiftningen eller bedriva ett aktivt tillsynsarbete. (Dnr 1109-1111/2005) Redovisningen utgjorde underlag till Boverkets yttrande till regeringen om hur arbetet att undanröja enkelt avhjälpna hinder skulle kunna påskyndas (Dnr 1122-4232/2005). De flesta länsstyrelser angav också att behovet av klargörande är stort om vad länsstyrelserna egentligen förväntas göra som tillsynsmyndighet enligt PBL. Länsstyrelserna pekar också på att resurs- och kompetensfrågan måste lösas för att möjliggöra tillsynsarbete i större omfattning än idag. De flesta länsstyrelser uppgav att de bedrivit någon form av tillsyn över tillämpningen av lagstiftningen om enkelt avhjälpna hinder, men i de flesta fall av begränsad omfattning. Andelen aktiva insatser är liten.

Enkelt avhjälpna hinder - HIN

- Förutom att ta fram utbildnings- och informationsmaterial samt checklistor och inventeringsformulär för enkelt avhjälpna hinder har Boverket genomfört två omfattande uppföljningar av föreskrifterna om enkelt avhjälpna hinder, 2005 och 2007.
- I samband med länsstyrelsernas rapport 2005 om kommunernas arbete med enkelt avhjälpna hinder lämnade Boverket ett förslag till miljödepartementet om hur arbetet att undanröja enkelt avhjälpna hinder skulle kunna påskyndas (Dnr 1122-4232/2005).
- Boverket har lämnat förslag till författningsändringar som kan behövas för att förtydliga och underlätta genomförandet av bestämmelserna om enkelt avhjälpna hinder i 17 kap 21 a § PBL. Enligt uppdraget ska förslagen stärka möjligheterna att nå regeringens målsättning att alla

enkelt avhjälpna hinder för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga bör vara åtgärdade före utgången av 2010. (Dnr 10112-3005/2007)

- 2005 genomfördes ”En stad för alla”, fem seminarier om idéboken ”Enklare utan hinder” i samarbete med Handikappombudsmannen, Riksantikvarieämbetet, SKL, Fastighetsägarna Sverige och länsstyrelserna.
- Under 2006 inriktades Boverkets insatser på samarbete med SKL och länsstyrelserna. Länsstyrelsernas tre regioner anordnade var sitt seminarium om enkelt avhjälpna hinder, samt ett extra i Stockholm. Tillsammans med Sveriges Arkitekter anordnade Boverket dessutom en heldagskonferens om enkelt avhjälpna hinder och tillgänglig utformning.
- Boverket deltog 2006 också i ett seminarium om utvärderingen av UDEP-S (Universal Design European Project Sweden) som genomfördes på 9 arkitekt och designhögskolor 2001-2004. Av seminariet framgick att det till stor del berodde på enskilda personers engagemang hur och hur mycket som tillgänglighetsfrågan berörs i utbildningarna. De som deltog från arkitektutbildningarna var eniga om att frågan generellt sett inte har någon hög prioritet inom undervisningsledningen. Med anledning av seminarierna skickade Boverket också ut ett särskilt informationspaket om enkelt avhjälpna hinder och Boverkets föreskrifter om tillgänglighet på allmän plats till programansvariga vid de olika utbildningarna.
- Boverket har dessutom medverkat i olika seminarier och konferenser samt i andra myndigheters uppdrag kring kraven på enkelt avhjälpna hinder, framför allt Handisams olika uppdrag om tillgängligheten i kommuner och statliga verksamheter och för utveckling av metod och teknikfrågor. För närvarande medverkar Boverket i Handisams uppdrag i samarbete med Sveriges kommuner och Landsting (SKL) om öppna jämförelser mellan kommuner och om öppna jämförelser i staten, samt om utveckling av databashantering för uppgifter om tillgänglighet i kommunerna.
- För utveckling av databaser tog Boverket 2007 initiativ till en genomgång av befintliga verktyg för inventering och dokumentation av enkelt avhjälpna hinder. Genomgången har vidareutvecklats 2008 i samarbete med Handisam för bedömning av möjliga utvecklingsalternativ för inventering, jämförelser och information om tillgänglighet, och som ingår i Handisams uppdrag om utveckling av databashantering för kommuner och fastighetsägare.
- Under 2009 och 2010 har Boverket tillsammans med SKL och i samråd med länsstyrelserna i uppdrag av miljödepartementet att även bedriva uppsökande informationsverksamhet om enkelt avhjälpna hinder, riktat till kommuner och fastighetsägare, så att åtgärder och en fungerande tillsyn kommer till stånd. För detta ska Boverket tillsammans med SKL och länsstyrelserna ta fram ett antal riktade insatser anpassade till den angivna tiden. Ett projektprogram ska redovisas till miljödepartementet 1 mars 2009 och slutredovisning ska ske 31 december 2010.

Statistik

Boverket har i uppdrag att följa upp statens mål för bostadspolitiken, vilket bland annat innebär att analysera utvecklingen på bostads- och byggmarknaden med avseende på bland annat tillgängligheten för befintliga bostäder. För det krävs aktuell och detaljerad statistik som går att bryta ner till enskilda byggnader och bostäder på lämpliga geografiska nivåer.

- Boverket framförde därför synpunkter på förslaget till lägenhetsregister (Boverket dnr 2011-231/2002) och att flera variabler och redovisningar utgått jämfört med FoB 90. Boverket ansåg bland annat att ett lägenhetsregister utan uppgifter om hiss och våningsplan avseende flerbostadshus innebär en försämring jämfört med äldre hushålls- och bostadsstatistik, samtidigt som vi står inför en kraftig ökning av andelen äldre i befolkningen.
- 2007 fick Boverket i uppdrag av miljödepartementet att undersöka byggnadsbeståndets tekniska status, energianvändning och inomhusmiljö (BETSI). Tillgänglighet för funktionshindrade ingår inte i *God bebyggd miljö*, men Boverket tyckte ändå att det kunde vara lämpligt att komplettera med några frågor om tillgängligheten i byggnadsbeståndet i den inventering som utförts, och som omfattar cirka 1800 byggnader fördelade på trettio kommuner. Sammanställning av inventeringsmaterialet är ännu inte utförd.
- 2006 genomförde Boverket en inventering av hur väl småhusfabrikanternas kataloghus uppfyller samhällskravet på tillgänglighet. Inventeringen omfattar tjugo husfabrikanter med sammanlagt 632 hustyper och baserades på försäljningsmaterial, vilket innebär att bedömningen avser fabrikantens försäljningsprodukt och inte de faktiskt byggda husen. Inventeringen visar att småhusen i huvudsak klarar kraven bra. De hustyper som inte uppfyllde kraven hade oftast brister i kök, nivåskillnader inom våningsplanet och felaktig placering av toalettstol i hygienrum. Flera av dessa skulle dock klara tillgänglighetskraven med mindre förändringar av utformningen. Det mest anmärkningsvärda var dock att inget slutningshus med entré i suterrängplanet klarar kraven på funktioner i entréplanet enligt Boverkets byggregler (BBR 3:221). Inventeringen redovisades i Planera Bygga Bo, nr 6/06.

Plan- och bygglagen - PBL

- Under perioden har Boverket medverkat vid flera fortbildningar för sektorn och även fört dialog med högskolorna om grundutbildningen för arkitekter och ingenjörer.
- På uppdrag av regeringen genomför Boverket under 2008 – 2010, tillsammans med länsstyrelserna och Sveriges Kommuner och Landsting, en satsning på en allmänt bättre kompetens för PBL-tillämpning med seminarier, workshop och en särskild webbplats för deltagarna (www.pbldirekt.se), vilket även har betydelse för hur tillgänglighetsfrågor hanteras. Frågan gäller hur olika nationella mål och strategier förs vidare till länsstyrelserna och hur statens intentioner förs vidare till den kommunala nivån. I satsningen ingår också en strategisk analys av varje länsstyrelse med inriktning på dess kompetens- och resurser. Eftersom flera förändringar förväntas inom lagstiftningen under

2010 kommer målgruppen att utvidgas ytterligare till den kommunala nivån.

Boverkets byggregler - BBR

- Sedan 2005 har Boverket arbetat fortlöpande med översyn av Boverkets byggregler (BBR) som bland annat omfattar tillgänglighet inom avsnitten 3 *Utformning* och 8 *Säkerhet*. Den nuvarande versionen av BBR trädde i kraft 1 juli 2008. I arbetet har en mängd representanter för olika intressenter, brukargrupper, fastighetsägare, projektörer, tillverkare, kommuner och länsstyrelser medverkat som referensgrupper, expertgrupper och remissinstanser. Avsnitt 3, som tidigare benämndes *Utformning* kallas nu *Tillgänglighet, bostadsutformning, rumshöjd och driftsutrymmen* och där har bland annat föreskrifter om tillgänglighet på tomter förtydligats. För tillgänglighet till byggnad gäller att huvudentré ska kunna användas av alla, och att tunga dörrar ska kunna öppnas av alla och bör därför ha automatiska dörröppnare. Större samlingslokaler ska vara tillgängliga inklusive podier och scener, dock inte samtliga åskådarplatser, och receptioner ska utrustas med teleslinga eller annan teknisk lösning för hörbarhet..

Standardisering

- Under 2005 och 2006 medverkade Boverket i SIS tekniska kommitté TK 454 för översyn av standarden SS 91 42 21 *Byggnadsutformning – bostäder – invändiga mått* som hänvisas till i Boverkets byggregler BBR, för mått enligt krav på tillgänglighet i bostaden.
- Boverket deltar också i SIS TK 453, *Tillgänglig och användbarhet i byggd miljö* och har lämnat omfattande synpunkter och ändringsförslag vid remissvar på Committee Draft till ISO 21 542, *Accessibility and Usability of the Built Environment*, senast version 3 där synpunkter lämnades sista februari i år.
- Boverket medverkar också i SIS TK 211 för hissar och rulltrappor där vi bland annat har lämnat förslag till revidering av europastandarden SS-EN 81-70, samt tidigare även i SIS TK 201 för CEN/TC 178/WG 5, om ytskikt och ledstråksmarkering på markbeläggningsprodukter.
- Tillsammans med Handisam har Boverket också tagit initiativ till ett utvecklingsprojekt om CAD-lager för redovisning och verifiering av tillgänglighet vid byggnadsutformning. Standarden ska kunna användas i kommersiella CAD-program vid nybyggnad, ändring eller inventering av byggnader och vid markplanering. Det innebär att projekteringsmetodik och kompetens för tillgänglighet förs in i projekterings- och produktionsprocessens kvalitetsrutiner. Projektet möjliggör också utveckling av simuleringsteknik för funktionsnedsättningar och funktionshinder i miljön samt för utveckling av digitala orienteringshjälpmedel. Projektet drivs vid Lunds Universitet och Tekniska Högskola och finansieras av Formas-BIC och Hjälpmedelsinstitutet. En CAD-prototyp ska redovisas under 2009.

Certifiering av sakkunniga

- Boverket har tagit fram förslag till föreskrifter och allmänna råd för certifiering av fristående sakkunniga, för kontroll och verifiering av

tillgänglighet enligt kraven i plan- och bygglagen. I bygglagstiftningen finns krav på tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga. Den byggda miljöns tillgänglighet skulle i många fall vara god om reglerna följdes och tillämpades på avsett sätt. Men just regelefterlevnaden är ett problem. Man upplever i flera kommuner att det är ett problem att kontrollanternas kompetens inte styrs upp tydligare och detta har i vissa fall medfört att man avstått i från att begära fristående sakkunnig kontrollant. Eftersom certifieringsreglerna kan underlätta processen i samband med kontrollen skulle detta kunna innebära att användningen av kontrollantfunktionen ökar.

Föreskriftsförslaget och konsekvensutredningen skickades ut på bred remiss i oktober. Remissbearbetning och framtagande av slutliga föreskrifter kommer att göras under 2009.

Bidrag och stöd

Tillsyn bostadsanpassningsbidraget

Boverket har enligt lagen om bostadsanpassningsbidrag tillsyn över kommunernas bidragsverksamhet.

- Boverket har under 2007 tagit fram ett särskilt policydokument för tillsynsverksamheten. Boverkets tillsynsverksamhet ska leda till att den enskildes bostadsanpassningsärende får en korrekt hantering hos kommunen. Genom framtagandet av policyn har Boverket förtydligat och klargjort de områden som verket anser ligger i tillsynsansvaret såsom utbildnings- och informationsinsatser, bevakning av praxis, handbok för bostadsanpassningsbidraget och faktisk tillsyn som innebär handläggning av anmälningar från enskilda genom tillsynsärenden men också uppföljning av enskilda ärenden samt hantering ex officio av tillsynsärenden. Boverket kan sägas fortfarande befinna sig i ett uppstartningsskede med tillsynen enligt den nya policyn. Flera problemområden med tillämpningen av lagen om bostadsanpassningsbidrag är sedan tidigare identifierade och behöver "arbetas med" på olika sätt. Brister och olikheter förekommer i den formella hanteringen av bidraget i kommunerna t ex gällande ansökningsförfarandet, rollfördelning enligt lagen, hantering av fullmakter, kommunikering i ärenden, serviceskyldighet, handläggningstider och beslutsprocess inklusive motivering av beslut. Enligt Boverkets uppfattning förutsätter en rättssäker hantering av bostadsanpassningsbidraget att en sökande också har en möjlighet att överklaga ett kommunalt beslut om bostadsanpassningsbidrag för att få sin sak prövad. För att detta ska vara möjligt måste en sökande ha tillgång till ett formellt överklagbart beslut. Som exempel på olikheter i kommunerna kan nämnas att av de uppgifter Boverket får in genom frågor i den årliga Bostadsmarknadsenkäten framgår att under 2008 fattade 7 % av kommunerna beslut efter åtgärdernas utförande, 23 % fattade beslut före åtgärdernas utförande och för hela 67 % av kommunerna gäller att båda varian

terna förekommer. D v s rutinerna är olika och det förekommer att beslut fattas både före och efter åtgärdernas utförande.

- Boverket tar årligen fram en rapport över bostadsanpassningsbidragen i kommunerna. Rapporten är en sammanställning och redovisning av kommunernas kostnader för bostadsanpassningsbidraget. Av rapporten framgår bl.a. att för 2007 beviljades totalt 72 700 bidrag till en kostnad av 958 000 000 kronor. Den totala kostnaden för bostadsanpassningsbidraget ökar årligen.
- Boverket fick i regleringsbrev för 2008 ett särskilt uppdrag om återanvändning av hissar och större installationer finansierade med bostadsanpassningsbidrag. Under februari 2009 har Boverket lämnat en utredning till socialdepartementet om återanvändning av hissar och större installationer samt lämnat ett förslag till ändrade regler för att möjliggöra en verksamhet med återanvändning.

Allmänna samlingslokaler och icke-statliga kulturlokaler

Boverket har ansvar för och administrerar bidrag till allmänna samlingslokaler och icke-statliga kulturlokaler. För dessa bidrag har gällt att tillgänglighetsåtgärder prioriterats under egentligen hela 2000-talet.

- För stödet till vissa icke-statliga kulturlokaler har både större totalt genomgripande tillgänglighetsprojekt för t.ex. läns museerna beviljats bidrag såväl som mindre enskilda anpassningar i andra kulturlokaler. Det finns också stöd för denna prioritering i regleringsbrevet för anslaget.
- För bidraget till allmänna samlingslokaler ansöker årligen mellan 70 och 90 föreningar om bidrag enbart för tillgänglighetsskapande åtgärder. Förutom dessa projekt ingår det även i många övriga om och/eller tillbyggnadsprojekt olika former av tillgänglighetsåtgärder. Därigenom kan sägas att en ganska stor del av de åtgärder bidrag söks för handlar om att anpassa lokalerna på olika sätt. Man kan också säga att utgångspunkten har varit att egentligen bevilja alla de projekt som söker bidrag för tillgänglighetsåtgärder om man gör det på ett acceptabelt sätt och i övrigt uppfyller kraven för bidrag. Detta innebär att de skillnader som kan finnas mellan olika besluts år mycket hänger samman med hur många föreningar som faktiskt söker bidrag för sådana åtgärder. Årligen har mellan 30 till 40 samlingslokaler tillgänglighetsanpassats med stöd av anslaget.
- När bidrag söks för tillgänglighetsskapande åtgärder ska sökanden kunna lämna en beskrivning av vad det är för anpassningar som planeras och hur de är tänkta att utformas skriftligen och/eller på ritning. Under handläggningen sker sedan ofta en dialog med sökanden om vi bedömer att det finns brister i utformningen. De brister som finns påtalas och sökanden har sedan möjligheten att inom en viss tid försöka hitta en bättre lösning med hänsyn till lokalens förutsättningar. Detta kan leda till att man i vissa fall nekas bidrag om man inte kan visa att man uppnår en godtagbar standard för tillgängligheten totalt sett för lokalen.
- Boverket har under senare år skärpt kraven generellt på de lokaler vi stödjer genom att ställa krav på en rimlig nivå när det gäller tillgäng-

ligheten för övriga typer av ansökningar. Det kan få till följd att projekt där man söker bidrag för helt andra åtgärder som t.ex. upprustning eller byte av uppvärmningssystem inte lämnas bidrag eftersom lokals standard ur tillgänglighetssynpunkt är för bristfällig.

Hissbidrag

Redan 2002 när etappmålen togs fram ansåg Boverket att avsaknad av hiss var en prioriterad fråga och ett huvudproblem när det gäller fysisk tillgänglighet. Problemet är särskilt markant där det finns många trevåningshus utan hiss. Husens ålder i kombination med de låga hyrorna gör att där bor väldigt ofta många äldre.

- I rapporten ”Bättre koll på underhåll ” 2003 föreslår Boverket att ett engångsbidrag återinförs till hiss installationer i såväl hyreshus som bostadsrättshus. Under 2004 infördes ett hissbidrag i avsikt att förbättra tillgängligheten i befintliga bostäder. En förutsättning för bidraget var bland annat att andra nödvändiga åtgärder för att förbättra tillgängligheten genomfördes. Bidraget administrerades av Boverket. Anslaget fick dock endast användas till installationer under en kort tid. Bidraget har dock medfört ett tillskott av totalt 1848 tillgängliga lägenheter. Det fanns uppgifter om ytterligare projekt som inte kom in med ansökan efter att ha fått besked om att ramen var förbrukad och att de därför inte beviljats bidrag. Intresset visar att det fanns behov av stödet.

Bostäder för äldre

- I Boverkets remissvar 2008 på äldreboendedelegationens delbetänkande framförde verket att det bör ställas högre krav på tillgänglighet vid nybyggnad av kategoribostäder för äldre. Bland annat bör det krävas hiss och gemensamhetsutrymmen. Även krav på hiss i alla nyproducerade tvåplanshus bör utredas i byggnadsverkslagen.

Enligt remissvaret är den stora utmaningen framför allt bättre tillgänglighet i de befintliga bostäderna, där huvudproblemet är hissfrågan. Boverkets bedömning är att tillgängligheten inte kan lösas av marknaden utan ekonomiskt stöd. Boverket har därför föreslagit att äldreboendedelegationen bör utreda möjligheterna att inrätta stöd för hissinstallationer.

Det kan också vara svårt att täcka kostnaderna för gemensamhetslokaler i seniorboenden eller trygghetsboenden med för få lägenheter. Boverket har därför även föreslagit att behovet av och möjligheterna till någon form av investeringsstimulans för gemensamhetslokaler utreds.

Boverket har också påpekat att äldreboendedelegationen bör ta upp frågan om vård- och omsorgsboende även fortsättningsvis ska anses vara bostäder, som idag, eller om det i stället handlar om vårdinrättningar. Boverket har därför påpekat att idag lämnas bostadsanpassningsbidrag endast för den bostad där den funktionshindrade bor permanent, medan olika anläggningar för sjukvård och rehabilitering inte

begreppsmässigt räknas som bostad. Bidrag lämnas därför inte till lokaler eller anläggningar för sjukvård eller rehabilitering.

Även kraven på tillgänglighet och bostadsutformning i bygglagstiftningen gäller enbart bostäder, inte vårdinrättningar. Om de nu aktuella boendeformerna för äldre allt mer kommer att likna det vi normalt menar med sjukvårdsinrättningar, och dessutom i terminologin benämns som vård- och omsorgsboende, fins det risk för andra bedömningar av olika slag av särskilda boendeformer för äldre i framtiden. Det kan i så fall få betydelse för bland annat bostadens utformning, användbarhet och besittningsrätt.

3. Fortsatta behov och prioriteringar

Sverige har förbundit sig att följa FN:s standardregler för att tillförsäkra människor med funktionsnedsättning delaktighet och jämlikhet. En förutsättning för att detta ska bli möjligt är att hela miljön är tillgänglig och användbar för alla. En god tillgänglighet är också eftertraktad av andra grupper i samhället. Inte minst med hänsyn till den demografiska utvecklingen och för att kunna möta behovet av bra och tillgängliga miljöer när antalet äldre ökar måste satsningar göras på den byggda miljön. Många människor är betjänta av att bostadsbeståndet moderniseras och görs mer tillgängligt.

Enligt Boverkets uppfattning utgör åtgärder i det befintliga bostadsbeståndet den stora utmaningen inför framtiden. För att förstå hur omfattande det framtida behovet är för att göra Sverige tillgängligt kan nämnas att enligt näringsdepartementets betänkande *Vägen till ett energi-effektivare Sverige* (SOU 2008:110) är närmare 90 % av de byggnader som kommer att användas år 2050 redan byggda. I dag utgör bostadsbeståndet 4,3 miljoner bostäder och nyproduktionen är cirka 20 000 bostäder per år, vilket innebär att endast 0,5 procent av bostäderna förnyas årligen.

Åtgärder i den befintliga miljön framstår därför som det absolut viktigaste för bättre tillgänglighet. En viktig del i det fortsatta arbetet är dock att skapa bättre kunskapsunderlag i form av statistik och metodutveckling för att förstå hur stor del av bostäderna som är tillgängliga och hur problemen fördelar sig över beståndet.

Avsaknad av hiss i flerbostadshus har länge framhållits som huvudproblemet för den fysiska tillgängligheten, både för de boende själva och för möjligheten att besöka sådana bostäder. I början av 1990-talet bodde en fjärdedel av dem som var 65 år och äldre minst en trappa upp utan hiss och åtta av tio i åldersgruppen kunde inte utan hjälp nå sin bostad med rullstol. Av Folk- och bostadsräkningen 1990 framgår att en mycket stor andel av lägenheterna på våningsplan tre och fyra saknar hiss (82 respektive 62 procent). 1995 bodde cirka 15 procent av hushållen i hyreslägenheter och 17 procent i bostadsrättslägenheter på tredje våningen eller

högre upp i fastigheter som saknade hiss. Därtill kommer alla tvåvåningshus utan hiss.

I takt med att medelåldern för äldre ökar växer också behoven av olika åtgärder för tillgänglighet i trapphusen. Det blir vanligtvis både dyra och mindre bra lösningar som t e x lyftplattor, stoltrapphissar eller liknande.

En stor del av uppmärksamheten inom tillgänglighetsområdet ägnas åt föreskrifterna om enkelt avhjälpna hinder vilket har skapat stora förväntningar bland berörda grupper, samtidigt som enkelt avhjälpna hinder inte rör de *större hindren* mot tillgängligheten i publika lokaler och på allmänna platser, som t.ex. större nivåskillnader, avsaknad av hiss eller för små passage- och funktionsmått. Föreskrifterna om enkelt avhjälpna hinder gäller dessutom varken bostäder eller kvartersmark. Boverket har arbetat mycket med området enkelt avhjälpna hinder och under kapitel 2 redovisas också de insatser som verket gjort under tiden. Behovet att fortsätta arbetet med enkelt avhjälpna hinder kvarstår dock även efter 2010.

De regler som finns idag för att tillgodose samhällets minimikrav på tillgänglighet för funktionshindrade i byggbestämmelserna ställs således enkelt uttryckt vid nybyggnad och vid ändring (ombyggnad). När det gäller det befintliga bostadsbeståndet finns inga retroaktiva krav. Möjligheterna att genomdriva större förändringar, för bättre tillgänglighet i det befintliga beståndet, i samband med ändring (ombyggnad) av byggnader är idag begränsad. Som sektorsmyndighet vill Boverket därför påtala behovet av övergripande insatser för att förbättra tillgängligheten.

Boverket tar nedan under fyra rubriker upp de områden där fortsatta insatser kan behövas. Delområdena omfattar både behov av externa och interna aktiviteter och någon särskild prioritering eller värdering är inte gjord.

Statistik och metodutveckling

Samordning och komplettering av statistik

För att kunna mäta behov och utvärdera insatser och resultat av åtgärder inom tillgänglighetsområdet är det nödvändigt med bättre statistik och metoder. Boverket har också i en rad olika sammanhang påtalat behovet av att inventera tillgängligheten i den befintliga bostadsbebyggelsen och menar att det finns anledning att se över, komplettera och samordna de periodiska inventeringar och redovisningar som sker av bostadsbeståndet.

Nyckeltal och indikatorer

Boverket har haft två uppdrag om metoder för att utveckla indikatorer och nyckeltal inom ”bygg och fastighetsområdet” (M2006/5959/A, uppdrag 8 och M2007/5487/A, uppdrag 9) I båda uppdragen har vi konstaterat att befintlig statistik är otillräcklig för de flesta berörda områdena, särskilt för tillgänglighet och användbarhet. Statistik saknas allmänt för utformning av byggnader t.ex. om tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning och för byggnaders tekniska egenskaper. Det behöver därför utvecklas nyckeltal och indikatorer för den befintliga bebyggelsen samt utvärderingsmetoder för åtgärder och resultat. För detta krävs samverkan inom sektorn för både acceptans och genomförande. Eventuellt

skulle t.ex. Handisams uppdrag om indikatorer för öppna jämförelser i kommuner och staten även kunna utvecklas för övriga delar av sektorn.

GIS- baserad metodutveckling

Med stöd av GIS utvecklas i kommuner och regioner olika verktyg för att analysera tillgänglighet på en översiktlig nivå. Boverket tog upp tillgänglighetsanalyser och GIS-verktygen som place och space syntax i arbetet med bostadsnära natur. I arbetet med ta in och sprida erfarenheter om planeringens verktyg och innehåll är det angeläget att ta upp även GIS-verktyg för tillgänglighetsanalyser.

Utvärderingsmetoder för effekter av bättre tillgänglighet

Fastighets/anläggningsägare upplever många gånger kraven på tillgänglighet i den befintlig miljö som kostsamma åtgärder. I stället för att enbart fokusera på utgifter bör det utvecklas metoder för mätbara positiva effekter som visar på kostnadsbesparingar och affärsmässiga vinster där tillgänglighet och användbarhet ses som en utökad kvalitet. Det finns också anledning att sätta fler indikatorer och mätbara effekter på tillgänglighetens mervärde – som då berör en mycket stor grupp människor.

Lagar och regler

Hiss även i bostadshus med tvåvåningar

Krav på hiss i hus med mer än två våningar infördes 1977. Av 12 § i förordningen (1994:1215) om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk m.m. (BVF) framgår att kravet att bostäder skall vara tillgängliga genom hiss eller annan lyftanordning inte gäller byggnader som har färre än tre våningar. Om sådana byggnader innehåller bostäder som inte nås från marken, skall de dock vara projekterade och utförda på ett sådant sätt att hiss eller annan lyftanordning kan installeras utan svårighet. Detta innebär att ett stort antal otillgängliga lägenheter nyproduceras varje år i tvåvåningshus utan hiss. Den statistik som finns om drygt 1 miljon lägenheter i hisslösa byggnader omfattar inte lägenheter i tvåvåningshus. Statistik om nyproducerade tvåvåningshus finns bara från år 2004 och framåt. Som exempel kan nämnas att under perioden 1 juni 2004 till den 26 augusti 2005 nyproducerades 12 748 lägenheter. Av dessa finns 822 lägenheter i tvåvåningshus. Trots visioner om en tillgänglig och användbar byggnadsmiljö för alla är det ändå ett faktum att hus fortfarande byggs med lägenheter som inte är tillgängliga för boende eller besökare med begränsad rörelseförmåga. Boverket vill därför uppmärksamma regeringen på att bestämmelserna bör ses över .

Tillgänglig entré även för småhus

Småhusmarknaden utgör stadigt cirka 40 procent av bostadsproduktionen och småhusen blir genom kvarboendet i växlande omfattning också bostäder för äldre. Enligt förordningen (1994:1215) om tekniska egenskaper på byggnadsverk, m.m. 12§ behöver inte kravet på tillgänglighet till byggnader uppfyllas för en –och tvåbostadshus, om det är befogat med hänsyn till terrängen. Enligt Boverkets byggregler (BBR 3:132) innebär detta att tillgängligheten till småhus i allmänhet är tillgodosedd om det

med enkla åtgärder, i efterhand, går att på tomten ordna en ramp till entrén i efterhand. Detta innebär att kommunerna kan belastas med bostadsanpassningsåtgärder även för entréer till nybyggda småhus, trots att åtgärden skulle ha varit enkel att utföra redan vid uppförandet. Boverket har lyft frågan i flera olika sammanhang och Byggprocessutredningen har i sitt förslag till ny lydelse tagit bort denna möjlighet till att göra entrén till en och tvåbostadshus tillgängliga i efterhand.

Bättre tillgänglighet i slutningshus

Enligt Boverkets inventering 2006 av småhusfabrikanternas kataloghus uppfyllde inget av de granskade slutningshusen, med entré i suterrängplanet, kraven på tillgänglighet i entréplanet enligt förordningen (1994:1215) om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk, m.m. och Boverkets föreskrifter BBR 3:221. Sammanlagt granskades försäljningsmaterial från tjugo småhusfabrikanter. I flera fall skulle kraven kunnat uppfyllas med mindre justeringar. För många av de granskade slutningshusen saknades möjlighet till enbart mindre anpassningar av planlösningen. I Boverkets inventering ingick inte hur byggnadsnämnderna hanterar tillsynen av tillgängligheten vid byggsamråd och i kontrollplaner. Om det skett borde det ha lämnat tydligare spår i husfabrikanternas planlösningar än vad som var fallet. Det kan därför finnas anledning för Boverket att fördjupa sin uppsikt inom detta område.

Tydligare bestämmelser om enkelt avhjälpna hinder

Boverket har lämnat förslag till regeländringar för förtydligande av bestämmelserna om enkelt avhjälpna hinder enligt 17 kap 21 a § PBL (Dnr10112-3005/2007). I detta arbete föreslås att bestämmelserna om enkelt avhjälpna hinder förtydligas när det gäller:

- vad som avses med ”lokaler dit allmänheten har tillträde”,
- vem som är offentlighetsligt ansvarig för att enkelt avhjälpna hinder undanröjs,
- när ett enkelt avhjälpna hinder ska undanröjas,
- under vilka förutsättningar undanröjande kan senareläggas,
- vad som avses med bedömningsfaktorn ”nyttan” av att enkelt avhjälpna hinder undanröjs
- hur bedömningsfaktorn ”de ekonomiska konsekvenserna” bör hantteras,
- lagstiftningens karaktär av löpande ”förvaltningslagstiftning”

Tydligare riktlinjer för den kommunala bostadsförsörjningen

Kommunernas ansvar för bostadsförsörjningen omfattar både nyproduktionen och behovet av insatser i det befintliga bostadsbeståndet, t.ex. för äldre, ungdomar och funktionshindrade, men endast en tredjedel av kommunerna tar fram riktlinjer för bostadsförsörjningen. Idag regleras inte närmare hur kommunernas planering av bostadsförsörjningen ska bedrivas eller vad den ska omfatta, endast att kommunfullmäktige ska anta riktlinjer, minst en gång per mandatperiod. Planeringen för att utveckla boendet är en viktig del i kommunernas strategiska planering. Med riktlinjer för bostadsförsörjningen kan kommunen tydliggöra sina ambitioner när det gäller att förbättra möjligheterna och villkoren för boende i

olika delar av kommunen. Boverket anser därför att det behövs mer metodutveckling kring detta och mer riktade informationsinsatser till kommunerna.

Bättre uppsikt i plan- och byggprocessen

Även om Boverket gör en del inom tillgänglighet i samhällsplaneringen så saknas kontinuerlig uppsikt över hur kommunerna hanterar tillgänglighet i planering och bygglovgivning. Att tillgänglighetsaspekter kommer in redan i planeringen på översiktlig nivå borde underlätta för att frågorna blir mer synliga i den mer detaljerade planeringen. Boverket kommer därför att vidareutveckla redan framtaget material om tillgänglighet i den fysiska planeringen i samband med att vägledningar för tillämpning av PBL tas fram.

Det pågår ett arbete på Boverket med att se över möjligheten att skriva bindande tillämpningsregler om ändring av byggnad. Detta skulle kunna ske genom att Boverkets allmänna råd om ändring av byggnad (BÄR) ändras till föreskrifter. Ändringsreglerna skulle kunna innebära positiva effekter på tillämpningen av samhällskraven som t e x tillgänglighet och användbarhet.

Stöd

Utökning av bidragsmottagarkretsen för bostadsanpassningsbidraget

Boverket har i en rapport till socialdepartementet påtalat att nya regler bör utarbetas för vem som ska kunna söka bostadsanpassningsbidrag. Boverket menar att inte bara enskilda personer ska kunna söka ett bidrag utan att även ägare av flerbostadshus ska kunna söka bidrag för funktionshindrads räkning för anpassningar i gemensamhetsutrymmen i flerbostadshus. Denna lösning skulle minska de problem som finns med frågor om t.ex. äganderätt, försäkring, reparationer och rätt att bruka viss anpassning om flera funktionshindrade i ett flerfamiljshus är i behov av samma anpassning.

Hisstöd till befintlig bebyggelse

I rapporten *Bättre koll på underhåll* (Boverket 2003) redovisas att ungefär 320 000 hushåll (år 2000) i lägenheter på tredje våningen och uppåt saknar hiss, vilket motsvarar ca 50 000 trappuppgångar med tre eller fler våningsplan. Utifrån SCB:s statistik kan det uppskattningsvis röra sig om uppemot en miljon lägenheter eller ca 100 000 trappuppgångar som saknar hiss. Även om hissinstallation är en av de mest kostnadskrävande åtgärderna för att skapa bättre tillgänglighet är den också en av de effektivaste. Ytterligare en trolig effekt är att behoven av kommunala bostadsanpassningsbidrag skulle minska. Erfarenheterna från tidigare hissbidrag har visat att intresset för sådana stöd har varit stort. För det tidigare bidraget avsattes ett engångsbelopp på 30 miljoner kronor vilka hade förbrukats redan vid halvårsskiftet samma år som hissbidraget infördes 2004. Bidragsbeloppet var en fjärdedel av kostnaden för installationen, dock högst 250 000 kronor. Även tidigare under perioden 1984–1986 fanns ett tillfälligt bidrag för hissinstallationer i flervåningshus. Detta gällde framför allt trevåningshus och 300 miljoner kronor avsattes som

fördelades på tre år. Även andra tillgänglighets åtgärder än installation av hiss kunde vara bidragsberättigade, t.ex. tillgängliga entréer, åtgärder för att göra det första våningsplanet tillgängligt eller för att anordna lyftplattor. Statsbidraget ledde till att omkring 1 900 hissinstallationer subventionerades och 18 000 lägenheter berördes. I äldreboendedelegationens delbetänkande (SOU 2007:103) framförs att ett hissbidrag borde leda till att fler hissbyggnader genomförs, vilket i sin tur även skulle kunna bidra till att fler lägenheter moderniseras och på så sätt bli mer tillgängliga för personer med rörelsehinder, och därmed ökar möjligheterna till kvarboende för äldre.

Ska ett stöd få väsentlig effekt på tillgängligheten i den befintliga bostadsbebyggelsen inom överskådlig tid kräver det förmodligen både storskaliga insatser och storskaliga finansieringsformer

Forskning och utveckling

Bättre fokus på tillgänglighet i utbildningsprogram

Boverket har redan vid framtagandet av det femte etappmålet pekat på hur viktigt det är att föra en dialog med utbildningsväsendet avseende samhällskraven för planering, byggande och förvaltning för att säkerställa att frågor om tillgänglighet och användbarhet får en plats i de utbildningsprogram som har betydelse för den byggda miljön. Denna fråga är fortfarande lika angelägen och aktuell vilket bland annat bekräftats genom en mindre enkät till programansvariga inom landets byggrelaterade högskoleutbildningar. Fortsatta insatser inom området är därför viktiga.

Samlad forskning och utveckling om tillgänglighet i byggd miljö

Idag finns ingen samlad forskning och utveckling för bättre tillgänglighet inom bygg- och fastighetssektorn. För varken finansärer, beställare eller utförare är frågan högt prioriterad. Eventuella forskningsprojekt måste därför konkurrera om både medel och intresse. Tillgänglighet ingår inte heller i andra prioriterade områden som *God bebyggd miljö* eller *hållbar samhällsutveckling*. En stor del av den kunskap och teknik som tillämpas för tillgänglighet och orienterbarhet i den byggda miljön har inte heller utvecklats eller förändrats på lång tid och är ursprungligen helt inriktad på nyproduktion, medan det stora huvudproblemet idag handlar om åtgärder i den befintliga miljön.

Utvecklas inte lösningar funktionellt och ekonomiskt hjälper det föga att skärpa kraven eller öka möjligheterna till bidrag. Åtgärder blir ändå svåra att genomföra i allt för många fall. Boverket vill därför påtala behovet av ett samlat grepp på teknikutveckling och forskning för bättre tillgänglighet inom plan-, bygg- och fastighetsområdet.

Även forskning kring det som inte är direkt knutet till byggnader eller anläggningar bör utvecklas. Ny teknologi och modern teknik öppnar nya möjligheter till samverkan och integration mellan hjälpmedel, utformning, byggnadsteknik och olika tjänster. Det finns sannolikt såväl tekniska som administrativa, sociala och ekonomiska gränsdragningar som skulle behöva utredas för en bättre fungerande utveckling. Inom området hissar bedriver till exempel Statens Fastighetsverk tillsammans med Stockholms stad projektet ”Värdig entré” för utveckling av bättre an-

passad hissteknik för ROT-åtgärder i antikvariska miljöer. Projektmodellen skulle även kunna utvecklas i andra sammanhang.

Tillsammans med Handisam har Boverket tagit initiativ till ett utvecklingsprojekt för CAD-lager för tillgänglighet som bedrivs vid Lunds universitet och tekniska högskola. Projektet innebär att tillgänglighetsfrågorna kan föras in direkt i såväl plan-, bygg- som förvaltningsprocessens kvalitetssystem. Detta är förmodligen den kraftfullaste åtgärden som kan göras på kort sikt för att stärka tillgänglighetsfrågornas ställning inom sektorn. Projektet innebär att modellering med CAD-teknik kan användas för såväl utformning, verifiering och inventering av tillgänglighet i den fysiska miljön. Dessutom ger det möjlighet till simuleringsteknik för studier av tillgänglighet vid olika funktionsnedsättningar och för utveckling av hjälpmedel och digital stödteknik för t.ex. orientering eller för navigering av hjälpmedel.